

IN MEMORIAM

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE ■ LXVII 2023 ■ PL ISSN 0029-8514

Czesław Głombik (1935–2022)

14 maja 2022 r. zmarł w Katowicach prof. Czesław Głombik, historyk filozofii, wieloletni kierownik Katedry Filozofii Nowożytnej i Współczesnej w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Śląskiego, były profesor Akademii Ekonomicznej oraz Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach, doktor *honoris causa* Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu.

Czesław Głombik urodził się 8 grudnia 1935 r. w Zabrze-Pawłowie, w rodzinie polskich Górnoślązaków. Po plebiscycie (1921) i ostatecznym ustaleniu granic na Śląsku (1922) gmina Pawłów znalazła się w obrębie państwa polskiego. Po drugiej wojnie światowej rodzina Głombików przeniosła się do Czerwionki niedaleko Rybnika. W 1949 r. Czesław Głombik rozpoczął naukę w Liceum Pedagogicznym w Raciborzu, a po maturze, w 1953 r., rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego. Jego profesorami byli m.in.: Tadeusz Kotarbiński, Władysław Tatarkiewicz, Maria i Stanisław Ossowsky, Tadeusz Kroński, Marek Fritzhand, Jan Legowicz, Andrzej Nowicki. Później w gabinecie prof. Głombika w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wisiały portrety czterech profesorów Uniwersytetu Warszawskiego: Tadeusza Kotarbińskiego, Władysława Tatarkiewicza, Jana Legowicza i Andrzeja Nowickiego. Można przypuszczać, że tę właśnie czwórkę uważał za swoich mistrzów filozoficznych. Student z Górnego Śląska był pod wrażeniem nie tylko kompetencji filozoficznych swych profesorów, ale także ich nienagannej polszczyzny. Pod tym względem imponował mu szczególnie Tadeusz Kotarbiński. Czesław Głombik był wrażliwy na piękno języka polskiego, a jego własna polszczyzna, pisana i mówiona, była bardzo staranna. Na promotora pracy magisterskiej Głombik wybrał prof. Jana Legowicza (1909–1992). Pod jego kierunkiem napisał pracę na temat filozofii św. Augustyna i w 1958 r. ukończył studia filozoficzne. Podjął wówczas pracę w Studium Nauczycielskim

w Raciborzu jako wykładowca logiki i filozofii. W 1966 r. przeniósł się do Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Katowicach, w której pracował do 1974 r., kiedy to przeszedł do pracy na Uniwersytecie Śląskim. W czasie pracy w Akademii Ekonomicznej uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. Promotorem rozprawy doktorskiej był także prof. Jan Legowicz, który zaproponował doktorantowi opracowanie poglądów ks. Stefana Zachariasza Pawlickiego (1839–1916), historyka filozofii związanego z Uniwersytetem Jagiellońskim. Rozprawa doktorska *Koncepcja filozofii i dziejów filozofii S. Z. Pawlickiego* została obroniona w 1970 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli profesorowie Janusz Kuczyński i Zbigniew Kuderowicz. Praca doktorska ukazała się drukiem trzy lata później w Państwowym Wydawnictwie Naukowym (*Człowiek i historia. Studium koncepcji filozoficznej Stefana Pawlickiego*, Warszawa 1973) i wzbudziła zainteresowanie m.in. Władysława Tatarkiewicza. Zaproponował on wówczas Czesławowi Głombikowi opracowanie dla *Polskiego słownika biograficznego* biogramu Antoniego Molickiego (1847–1924), zapomnianego filozofa, który w 1875 r. bezskutecznie pretendował do objęcia kierownictwa Katedry Filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zajęcie się dorobkiem Molickiego zaowocowało nie tylko opracowaniem zamówionego biogramu, lecz również monografią *Tradycja i interpretacje. Antoni Molicki a reakcja katolicka wobec polskiej „filozofii narodowej”* (Warszawa 1978), która stała się podstawą habilitacji. Kolokwium habilitacyjne odbyło się na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w 1978 r. Recenzentami w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego byli profesorowie Zbigniew Kuderowicz, Andrzej Nowicki oraz Adam Sikora. Tytuł profesora nauk humanistycznych Czesław Głombik uzyskał w 1985 r., a stanowisko profesora zwyczajnego – w 1995 r.

Prof. Czesław Głombik w swych badaniach historycznofilozoficznych zajmował się nowożytną i współczesną filozofią europejską, szczególnie filozofią polską, czeską i słowacką. Podejmował wiele tematów, a niektóre z nich były bliskie zagadnieniom poruszanych na łamach „Odrodzenia i Reformacji w Polsce”. Warto zwrócić uwagę na trzy z nich. Pierwszym z takich zagadnień były analizy dotyczące rozważań z zakresu filozofii renesansu. Prof. Czesław Głombik nie zajmował się samą renesansową filozofią, lecz przyglądał się podejściom różnych badaczy do tejże filozofii. Jego dociekania miały więc charakter metateoretyczny. Jego wątpliwości wzbudzały dwie tendencje, uwidaczniające się zwłaszcza u badaczy katolickich. Pierwszą

z nich było skupienie się wyłącznie na podkreślaniu związku filozofii renesansu z filozofią wieków średnich, drugą – podkreślanie, że nurt humanistyczny był obecny w filozofii od czasów starożytnych. Autorowi nie chodziło przy tym o to, by zaprzeczać faktycznemu istnieniu wykazywanych związków ideowych, podkreślał jednak, by przez takie rozłożenie akcentów nie neutralizować miejsca i roli renesansowego humanizmu o cechach istotnie nowych¹.

Z wskazanymi badaniami łączył się także drugi wątek prac prof. Czesława Głombika, który dotyczył polskich rozważań nad myślą Jana Husa. Profesor analizował ewolucję podejścia do myśli Husa u polskich historyków, filozofów i teologów, takich jak m.in.: Marian Rechowicz, Stefan Swieżawski, Alfons Skowronek, Jerzy Kłoczowski. Śledził również recepcję w piśmiennictwie zagranicznym przełomowego, jak się zdaje, artykułu Stefana Swieżawskiego *Jan Hus – heretyk czy prekursor Vaticanum Secundum*.² Prof. Głombik wziął udział w dwóch międzynarodowych konferencjach naukowych dotyczących Husa – w Bayreuth (1993) oraz w Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie (1999). Wzmianka o rzymskiej konferencji na temat Husa pojawiła się także na łamach „Odrodzenia i Reformacji w Polsce”³.

Do trzeciego obszaru badań prof. Czesława Głombika możemy zaliczyć jego prace na temat słowiańskich koncepcji zjednoczeniowych. Koncepcje te były zróżnicowane, a rozbieżności dotyczyły m.in. kwestii wyznaniowych. Profesor pisał: „Różnice w ujęciu roli katolicyzmu, reformacji, zakonów w ocenie następstw przyjęcia przez Słowian jednej z dwóch gałęzi chrześcijaństwa, w gloryfikowaniu

¹ C. Głombik, *Mediewistyka katolicka wobec idei Renesansu*, „Euhemer”, 18, 1974, 2, s. 15–29; idem, *Metodologiczne podstawy sporu o filozofię Renesansu*, „Folia Societatis Scientiarum Lublinese”, 18, 1976, 1, s. 71–81.

² Idem, *Dnešní diskuse o Husovi v Polsku*, w: *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22–26 září 1993 v Bayreuthu*, red. J. B. Lásek et al., Praha 1995, s. 246–248; idem, *Hus in der polnischen Forschung der letzten Jahrzehnte*, „Theologische Zeitschrift”, 51, 1995, s. 224–238; idem, *Pokoncilni hlas polského teologa v Husové věci*, „Theologická revue”, 1995, 6, s. 91–92; idem, *Jan Hus w perspektywie polskiego myślenia ekumenicznego*, w: idem, *Impulsy i zbliżenia. Siedem szkiców z dziejów czesko-polskich kontaktów filozoficznych*, Katowice 1996, s. 9–39; idem, *Die aktuelle Hus-Diskussion in Polen*, w: *Jan Hus: Zwischen Zeiten, Völkern, Konfessionen. Vorträge des internationalen Symposiums in Bayreuth vom 22. bis 26. September 1993*, red. F. Seibt, München 1997, s. 411–413.

³ M. Kosman, „Husyci Tabor” we współczesnych badaniach i tradycji historycznej, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, 50, 2006, s. 266.

lub w ujemnej ocenie zdobyczy Słowian wyrosłych z ich plemiennych źródeł – to były jedynie egzemplifikacje owych podstawowych orientacji [wschodniosłowiańskiej i okcydentalistycznej – K.W.]⁴. W pracach prof. Głombika na ten temat wyłaniają się przynajmniej trzy odmienne koncepcje zjednoczeniowe obecne w piśmiennictwie autorów słowiańskich: słowianofilstwo XIX w., nurty nawiązujące do tradycji Cyryla i Metodego (np. kongresy welehradzkie) oraz idea zjednoczenia narodów słowiańskich odwołująca się do kategorii wzajemności (Jan Kollár). Wydaje się, że katowickiemu badaczowi najbliższa była koncepcja wzajemności (*Wechselseitigkeit*) wypracowana przez słowackiego duchownego ewangelickiego i poetę Jana Kollára (1793–1852). Kollár pisał wprawdzie o „wzajemności literackiej”, jednak według prof. Głombika nie należy tej kategorii rozumieć zbyt wąsko. Chodzi raczej o wymianę dóbr kultury różnych narodów. Kategoria wzajemności nie utraciła aktualności i dziś, a jej zmodyfikowana, uwspółcześniona wersja może być postulowana w różnych procesach integracyjnych (europejskich, wyznaniowych). Zdaniem prof. Głombika w procesach tych „potrzebne są kroki małe, ostrożnie podejmowane, pozbawione megalomańskich obciążeń i narodowych ksenofobii, ale nierezygnujące z aktywnego z aktywnego współuczestnictwa w procesach ogólnoeuropejskich”⁵.

Prof. Czesław Głombik sięgał w swych badaniach po tematy słabo opracowane, zapomniane lub fragmentarycznie przedstawiane. Obficie korzystał z materiałów archiwalnych, co wyróżniało go wśród naszych historyków filozofii. Dzięki eksploracjom źródłowym udało mu się wypełnić wiele luk w opracowaniach biografii filozofów oraz ich poglądów, a także skorygować nieścisłości i błędy. Potrafił gromadzić wokół siebie ludzi o różnych przekonaniach i sympatiach filozoficznych. Życzliwie wspierał młodszych badaczy, ale potrafił także zwrócić się do nich z prośbą o radę, jeśli uznał, że w jakiejś kwestii to oni są bardziej kompetentni. Warto na koniec tego wspomnienia przytoczyć jego własne słowa, wypowiedziane podczas wykładu inauguracyjnego w Akademii Ekonomicznej w Katowicach w 2006 r.: „Ostatecznym sprawdzianem moich słów byli studenci, doktoranci.

⁴ C. Głombik, *Jeszcze raz o odgłosach twórczości Jana Kollára w Polsce*, w: idem, *Impulsy i zbliżenia*, s. 71.

⁵ Idem, *Od idei słowiańskiej wzajemności do udziału Słowian w europejskiej wspólnocie*, w: *Narody słowiańskie wobec globalizacji*, red. A. L. Zachariasz, Rzeszów 2003, s. 21; por. idem, *Jeszcze raz o odgłosach twórczości Jana Kollára w Polsce*, w: idem, *Impulsy i zbliżenia*, s. 41–71.

Za to, że mi towarzyszyli i nie zostawili samego – jestem ich dłużnikiem, a jeżeli o coś specjalnie dbałem, to o to, by okna były otwarte, a drzwi dostępne. Na korytarzach, w salach, audytoriach; poszukiwałem w ten sposób miejsca dla wartości najcenniejszych w tych murach: dla siły wyobraźni, odwagi myślenia, dla polotu słowa i pasji pracy”⁶.

Kazimierz Wolsza
Uniwersytet Opolski

⁶ Idem, *Szkoły w nauce i kultura intelektualna*, „AE Forum”, 2006, 19, s. 7.